AVI M7 | AVI 9 ★

Marie wil naar Amerika

Marie moet in 1903 op haar elfde verjaardag de schoolbanken ruilen voor de koeienstal en de akkers van een grote boerderij. Haar vriendin Suzanne vertrekt met haar ouders naar Amerika en Marie voelt zich in de steek gelaten. Als haar vader na veel maanden seizoenarbeid uit Frankrijk terugkeert, heeft ze weer hoop op een beter leven. Want vader wil met zijn gezin ook emigreren. Maar lukt het hen om dure boottickets voor Amerika te kopen?

BiB-BoX ★

bingel

Haal meer uit dit boek!
Ga snel naar bingel.be.

www.vanin.be

VAN IN
a Sanoma company

Marie wil naar Amerika

Claire De Lombaert
en Geert Verscheure

BiB-BoX ★
ook op bingel

DE LAATSTE SCHOOLDAG – MAART 1903

'Hopelijk ga je een mooie toekomst tegemoet, Marie.' De stem van juffrouw Mathilde klinkt onzeker als ze Marie vooraan in de klas roept. 'Marie was een schitterend voorbeeld voor jullie allemaal: altijd vlijtig, buitengewoon sterk in rekenen en een kampioen in taal. Ik vind het doodjammer dat je ons nu moet verlaten, want je hebt zo veel talenten. En dat is niet om te lachen, Suzanne.' Suzanne probeert haar gezicht in een ernstige plooi te trekken, maar haar ogen blijven stralen.

Marie begrijpt niet hoe haar vriendin nu vrolijk kan kijken. Ze neemt stilletjes haar griffel en lei van de bank en zonder op Suzanne te wachten, haast ze zich de school uit. Iedereen weet waar ze morgen heen gaat, maar de klasgenoten zullen haar spoedig volgen. De ene al wat vroeger dan de andere. Allemaal gaan ze binnenkort ergens werken, behalve Suzanne misschien. Marie heeft vooral spijt dat ze het schooljaar niet mag afmaken, want ze had zo graag nog eens gepronkt met een rapport vol negens en tienen. Maar haar vader heeft er geen oren naar. 'Je gaat al jarenlang naar school en met wat je leert, verdien je geen geld', beweerde vader laatst. Hij hoeft het nu nooit meer te herhalen want morgen wordt ze elf jaar en gaat ze werken op de boerderij "Het Vossenhof". Haar blonde vlechten dansen op haar rug terwijl haar klompen over de kasseien klepperen die vol halfgedroogde paardenvijgen liggen.

De zusjes De Pelsmaecker, die wat verderop in een scheefgezakt

huisje wonen, rennen langs haar heen. Wie van hen het eerste thuis is, krijgt de grootste boterham. Bij Marie thuis zijn de grootste en dikste boterhammen voor vader, maar die is nu al maanden in Frankrijk om te werken in de steenbakkerijen. Marie mist hem en ze weet niet wanneer hij terugkomt. Ze kijkt nog een keer om voor ze haar straat in stapt, maar Suzanne is haar niet gevolgd. Even is ze teleurgesteld. Ze beseft dat ze veel te hard is weggehold en dat Suzanne nooit over de straat rent. Suzanne is iemand die rondkuiert, babbelt en ondertussen de geringste verandering heeft opgemerkt.

Middenin de straat, vlak bij de waterpomp, spelen haar broertjes Kamiel en Theo met een stok in de modderige greppel. 'Hebben jullie gras gemaaid voor Belle?' informeert Marie. 'Ja hoor. Een mand vol hebben we afgesneden met het kapmes en kijk, zonder schrammen!' De broertjes van zes en vijf tonen trots hun magere armpjes, die vol opgedroogde moddervlekken zitten. Er zullen waarschijnlijk traantjes vloeien bij de pomp als ze hen straks schoon moet schrobben.

Moeder zit ondanks de bijtende kou buiten voor het huis te kantklossen omdat er op straat beter licht is dan binnen. 'Eindelijk ben je daar, Marie. Hoe was je laatste schooldag? Maak jij het avondeten klaar?' Moeder zit kromgebogen op een krakkemikkige stoel en kijkt niet eens op terwijl de houten klosjes razendsnel over het kantkussen vliegen. Elk garenklosje is met een speld vastgeprikt en draadje na draadje en vele uren later zal er een bloemenkraagje ontstaan. Met het geld dat moeder daarmee verdient, zal ze één

brood kunnen kopen. Moeders rug is helemaal kromgegroeid door het dagenlang gebogen zitten, maar Marie hoort haar nooit klagen. 'Dankzij de kant moeten mijn kinderen geen wedstrijd houden om de grootste boterham te krijgen', zegt moeder dikwijls. Marie wil het kantklossen niet aanleren, want daar is ze te ongeduldig en te zenuwachtig voor. Ze loopt door de kamer en legt het schrijfgerief onderin de ladenkast. De griffel en lei zijn voor Kamiel, die in september naar het eerste leerjaar gaat. Ze slaakt een diepe zucht en pakt een kommetje om Belle te melken. De geit bokt en stampt naar iedereen, behalve naar Marie. Marie aait haar voorzichtig over de flanken en wrijft zorgvuldig met een oude vaatdoek de uier schoon. 'Lieve Belle, met jouw melk kook ik straks lekkere aardappelpap zodat we onze buik rond kunnen eten! Morgenvroeg moet je mij niet verwachten. Dan ben ik naar mijn allereerste werkplek om geld te verdienen.' De geit mekkert zacht en Marie is blij dat er toch nog iemand is die haar begrijpt.

'Mag ik nog even naar Suzanne?' vraagt Marie na het avondeten. 'Goed, ik spoel mijn kereltjes wel af bij de pomp. Maar zorg dat je voor donker thuis bent, kind.' Moeder spreekt het woord 'kind' nauwelijks hoorbaar uit. Marie trekt haar wenkbrauwen op: is dit de laatste dag dat ze kind mag zijn? Marie aarzelt als ze voor de woonhuis van de smidse staat. Naast het huis hoort ze mannen praten en lachen in de schuur. Een paard hinnikt, maar er klinkt geen geklop of gehamer. De mannen drinken waarschijnlijk een glas van het zelfgebrouwen bier van de smid. Ze hoeft niet eens aan

te kloppen of de voordeur van de woning vliegt wagenwijd open. 'Marie, wat een verrassing, kom vlug binnen!' Suzanne trekt haar de woonkamer in. Ze heeft haar zondagse jurk aan, die met het fijne kanten kraagje. Het ruikt er naar vers gebakken wafels en het water loopt Marie in de mond. 'Neem maar een dubbele', moedigt Suzanne aan. 'Het lijkt wel kermis hier', mompelt Marie met haar mond vol. 'We hebben ook iets te vieren, Marie. Ik ben zo opgewonden! Het is verwarrend, want ik ben bedroefd omdat jij moet werken, maar ik voel me ook dolgelukkig omdat ik binnenkort zelf de school verlaat.' 'Moet jij ook gaan werken, Suzanne?' 'Nee, mijn vader heeft werk gevonden in Amerika. We vertrekken over enkele weken al. Met een reusachtig stoomschip varen we de oceaan over naar het werelddeel waar iedereen schatrijk kan worden.' 'Hoe ver is Amerika?' vraagt Marie argwanend. 'Amerika ligt aan de andere kant van de wereld. We moeten minstens tien dagen en evenveel nachten varen.' 'Dat betekent dat ik jou nooit meer terugzie?' 'We kunnen elkaar ellenlange brieven schrijven.' 'Ik voel me misselijk, Suzanne. Eerst verlies ik mijn school en nu jou!'

HET VOSSENHOF

De nachtelijke duisternis hangt nog over het dorp als Marie door de straten loopt. Ze heeft haar wollen rok en kapmantel aan, maar toch huivert ze. Vlakbij slaat de kerkklok vijf keer. Haar klompen klepperen angstaanjagend luid in de stilte van de nacht. Straks moet ze langs een verlaten landweg. Als ze daar door een monster gegrepen wordt, zal niemand haar gegil horen. Marie haalt diep adem en begint te rennen, ook al is dat lastig op klompen. Na een kwartier ziet ze de donkere muren van het Vossenhof voor zich opdoemen. De groene poort van de boerderij is nog gesloten. Als Marie aan het verroeste hengsel morrelt, begint een hond verwoed te blaffen. 'Hou je kop, Mirza!' De boerin opent de poort. 'Goedemorgen Marie, welkom op de boerderij. Mirza is een ongevaarlijke hond, maar hij moet ons waarschuwen als er vreemdelingen voor de poort staan.' De hond snuffelt aan Maries kleren en klompen. 'Mirza onderwerpt jou aan een grondige inspectie en heeft je goedgekeurd', lacht de boerin. Ze is groot en mollig en heeft armen als boomstammen. Als ze met Marie de koeienstal ingaat, wil de hond mee naar binnen glippen. Maar de boerin protesteert.

'Mirza mag tevreden zijn dat hij niet aan de ketting ligt zoals de meeste waakhonden, maar hij moet op de binnenkoer blijven', zegt ze. Mirza vleit zich met zichtbare tegenzin neer naast de dampende mestvaalt.

'Trek je jas uit. Hier is een schort. Je mag beginnen met het melken van de koeien.' De boerin heeft vijf koeien gemolken als Marie nog aan haar tweede koe moet beginnen. 'Je hebt aanleg hoor. Morgen mag jij ze alle tien alleen melken', bromt de boerin tevreden. Als ze klaar zijn, gaat Marie mee naar het bakhuis om deeg te kneden en brood te bakken. Terwijl het brood rijst, mag Marie een boterham met echte roomboter eten. Het is behaaglijk warm in het bakhuis, maar lang mag Marie niet genieten. Terwijl de broden in de hete oven bakken, moet ze mee naar een ijskoude, zuur ruikende kelder, waar kuipen vol melk staan. Bovenop de melk drijft een laagje vette room die ze er moet afscheppen om in een ton met een zwengel te gooien. Nadat de boerin de ton heeft dichtgemaakt, moet Marie aan de zwengel draaien. 'Laat de ton maar rondtollen tot we boter hebben, Marie!' De armen van Marie wegen loodzwaar als ze eindelijk mag ophouden. De boerin kwakt de boter op een kneedbord en gooit er zout bij. De laatste melkresten worden er nu uitgeperst. 'Hiermee zijn we klaar', zegt de boerin als ze na een poos drie klompen boter afweegt. Ze grinnikt als ze het hoogrode gezicht van Marie ziet. 'Nu mag je met de hondenkar melk bij de mensen thuis bezorgen. Kom Mirza, niet treuzelen, iedereen moet werken!' De hond laat zich gedwee voor een karretje spannen. Hij kan nauwelijks wachten tot de boerin de riemen heeft aangespannen en de kannen met melk in de kar heeft geplaatst. 'Je moet de leiband kort houden', zegt de boerin. Marie klemt de leidsels stevig vast, want ze vertrouwt de hond niet helemaal.

Ze heeft alle adressen nauwkeurig genoteerd: ze moet eerst naar

de notaris, het klooster en de garenwinkel en vervolgens naar de burgemeester en de smidse. De hond blijft rustig naast haar lopen en wacht geduldig bij elk huis waar ze aanbelt. Marie nadert de school en ziet op de kerktoren dat het nog geen drie uur is.

Suzanne zit nog op de schoolbanken. Zou ze merken dat ze hier met een hondenkar voorbij loopt? 'Kom Mirza, we maken een kleine omweg', beslist Marie. De schuur van de smidse staat wagenwijd open. Marie ziet de hoog opspattende vonken als de smid met een hamer op een roodgloeiend hoefijzer slaat. Hij wuift naar Marie en wijst met zijn duim naar het woonhuis. De moeder van Suzanne doet open. Marie meet zorgvuldig twee liter melk uit een maatbeker, zonder één druppel te morsen. 'Kon je maar met ons meevaren naar Amerika, daar is kinderarbeid verboden', zucht de moeder van Suzanne. Marie krijgt vier koude wafels mee. Ze zitten in krantenpapier verpakt en Mirza kan er zijn ogen niet van afhouden: de speekseldraden bengelen aan zijn muil. 'Die wafels zijn voor mijn familie bestemd.' Marie probeert de hond te negeren maar hij blijft haar smekend aankijken. 'Goed Mirza. Ik proefde er gisteren al eentje. Omdat je zo voorbeeldig bent, zal ik de wafelranden voor je afscheuren.'

Terug op de boerderij moet ze de lege melkkannen afwassen en daarna gaat ze met een meid en een knecht naar de akker om aardappelen te poten. De knecht trekt lange diepe rijen in de grond en Marie moet er kleine aardappelen op een armlengte van elkaar in leggen. De aardappelmanden wegen zwaar en Marie is opgelucht als de laatste leeg is. Het schemert als ze de aarde van haar armen

kan wegspoelen onder de pomp op de binnenkoer van het Vossenhof. Mirza hapt naar de ijskoude waterstraal en Marie ververst zijn drinkbak voor ze de poort achter zich dichttrekt. Ze wil nog graag naar Suzanne toe, maar thuis valt ze naast haar bord aardappelen in slaap.

MARIE EN SUZANNE

Op zondag kan Marie uitslapen en het enige dier dat ze vandaag moet melken, is Belle de geit. Daarna mag ze de hele namiddag naar Suzanne toe. Marie wil haar zondagse jurk aantrekken, maar hij knelt bij de borst en aan de mouwen. Moeder heeft de naden al verschillende keren uitgelegd en ze zijn nu flinterdun geworden. 'Hieraan valt niets meer te verhelpen. Ik kan er misschien nog een hemdje uitknippen voor Kamiel', zegt moeder. 'Vraag aan Suzannes moeder of ze nog een lap stof heeft voor een nieuwe jurk voor jou. Maar ze moet hem met een brede zoom maken, zodat hij een paar jaar kan meegroeien met jou!' Marie huppelt op haar enige paar schoenen naar de smidse. Hinkelen of touwtje springen wil ze vandaag niet, want Suzanne houdt niet van springerig gedoe.

Suzannes moeder trekt een paar lappen stof uit de linnenkast en Marie weet onmiddellijk welke ze moet kiezen: de fijn geweven stof

met ruitjespatroon waaruit ook Suzannes mooiste jurk is genaaid. 'Straks dragen we allebei dezelfde jurk en lijken we zusjes', lacht Suzanne. 'Gelukkig is de naaimachine nog niet ingepakt.' Suzannes moeder wijst naar de houten kisten die in de woonkamer staan opgestapeld. 'Gaat het stoomschip niet zinken onder al dat gewicht?' informeert Marie. 'Ook de blaasbalg en het meeste gereedschap van de smidse gaan mee. We varen met de "Vaderland" van de Red Star Line, een reusachtig schip dat honderden mensen en tonnen bagage kan meenemen. "Red Star" betekent "Rode ster" en die moet ons geluk brengen op onze oversteek naar Amerika. Ik heb hier een postkaart waar onze stoomboot met zijn twee schoorstenen staat afgedrukt', zegt Suzanne. 'Praat iedereen Engels in Amerika?' vraagt Marie. 'We gaan naar Orange County en daar wonen al mensen uit Kerksken, Aaigem en Ninove. Die zullen ons wel het nodige aanleren.' 'Gaan jullie in indianententen slapen?' 'Vader gaat een huis en een smidse voor ons bouwen', zegt Suzanne. 'Moeten de kinderen daar ook werken?' vraagt Marie. 'Misschien een beetje, Marie, maar ze moeten eerst naar school. Pas na schooltijd mogen ze meewerken met hun ouders.'

'Moeder gaat me leren stikken op de naaimachine zodat we schitterende jurken kunnen naaien voor rijke Amerikaanse dames', zegt Suzanne. 'Ik wou dat ik meekon met de Vaderland', zucht Marie. 'Jullie kunnen het schip natekenen en daarna leer ik jullie wafels bakken', stelt moeder voor. 'Gaan jullie ook wafels bakken in Amerika?' vraagt Marie. 'Het wafelijzer gaat zeker mee en verder al onze huisraad, behalve de meubelen en de kippen. Het zijn

uitstekende legkippen. Kom ze voor ons vertrek maar halen zodat je zelf ook wafels kunt bakken, Marie.'

HET AFSCHEID 17 APRIL 1903

Marie werkt nu al enkele weken op de boerderij Het Vossenhof en soms voelt ze zich als Assepoester, terwijl Suzanne binnenkort op een echt bal op de Vaderland zal rondzwieren. De koeiengeur is diep in haar poriën gedrongen door het dagelijks melken van de koeien, het boterkarnen en het uitmesten van de stallen. Soms moet ze jute zakken naaien of het hele woonhuis schoonmaken. Het allerleukste karweitje is het rondbrengen van de melk, samen met Mirza. Ook het verkopen van melk, boter en eieren op de markt van Steenhuize vindt Marie aangenaam. Op de terugweg gaat ze steevast in de lege hondenkar zitten. Ze kan goed rekenen en niemand slaagt erin om haar een centiem te weinig te betalen. De boerin is trots op haar en soms krijgt ze wat spekreepjes mee naar huis. Voor moeder en de broertjes is dat een feestmaaltijd, want vlees is een zeldzaamheid op hun bord. Marie heeft nooit honger, maar ze is voortdurend moe.
Haar ogen staan dof, haar huid ziet bleek en het lachen om haar gekke broertjes heeft ze afgeleerd.

Als ze 's avonds op haar strozak onder de blote dakpannen ligt, trekt ze de warme lijfjes van Kamiel en Theo dicht tegen zich aan en huivert. Op Het Vossenhof is ze vandaag in een huilbui uitgebarsten. De boerin heeft haar voor morgen een vrije dag gegeven. Ze is bang voor de ochtend en wou dat ze de vertrekdatum kon wegduwen, maar niemand houdt de tijd tegen. Na een slapeloze nacht trekt Marie haar nieuwe jurk aan. De weelderige stof valt als een wolk om haar heen. Moeder heeft er een prachtig kanten kraagje op genaaid, zodat hij er precies hetzelfde uitziet als die van Suzanne. Twee stevige trekpaarden staan bij de smidse ingespannen voor een zwaar geladen boerenkar. De wagenmenner is een vriend van de smid. Daarachter staat een koets voor Suzanne en haar ouders. De smid heeft tranen in zijn ogen als hij het woonhuis afsluit en de sleutel aan de koetsier overhandigt. 'Niet huilen hoor, Marie. Je moet onze Suzanne aan het lachen krijgen.' Hij trekt luidruchtig zijn neus op als hij Marie in de koets tilt. 'Ju', zegt de koetsier tegen het paard en er is niemand om het tegen te houden. Even glimlachen de meisjes naar elkaar omdat ze dezelfde jurk dragen, maar onderweg blijven ze zwijgend elkaars handen vasthouden. Marie heeft een hekel aan de rit, ook al is het de eerste maal in haar leven dat ze in een koets rijdt. 'Red star red star red star', ratelen de wielen door haar hoofd. Een rode ster trekt een rode streep door hun vriendschap, want zullen ze elkaar ooit weerzien?

WACHTEN OP EEN BRIEF VAN SUZANNE

Op het Vossenhof is Marie regelmatig koewachter en dat betekent dat ze met de koeien gaat wandelen. Ze mogen langs de grachten en in de weilanden grazen, maar niet in de groentetuin van de boerderij of de buurman. Soms moet Marie onkruid wieden op de akkers of in de moestuin. De voorjaarsdagen worden steeds langer en meestal is Mirza haar enige gezelschap voor een praatje. Elke dag vraagt ze moeder of er al een brief is toegekomen, want Suzanne is nu al verschillende weken weg. Maar op een avond ligt de langverwachte enveloppe met Amerikaanse postzegels op de eettafel. Moeder onderbreekt haar kantkloswerk en kijkt haar vol verwachting aan. 'Lees je de brief voor?' vraagt ze. 'Wees niet zo ongeduldig, moeder, ik wil de brief eerst even stil lezen', zegt Marie.

Lieve Marie, New York, 29 april 1903

De reis op de Atlantische oceaan was zwaar en duurde eindeloos. Je witte kraagje was het laatste wat ik van jou zag toen onze trein in een zwarte rookwolk het station verliet. Toen werd ik ontzettend bang, want wat eerst een aantrekkelijke droom leek, werd plots een eng avontuur. Ik keek door het raam en zag de weilanden, de velden, huisjes en koeien wegschieten. Mijn vriendin, mijn school, mijn

land ... Ineens was ik alle vertrouwde dingen kwijt. De trein bracht ons na een voorspoedige rit naar Antwerpen en daar krioelden honderden mensen, koetsen en paarden door elkaar. We hebben in een groezelig hotel overnacht, waar de baas naar jenever stonk en het eten afschuwelijk was. Toen we 's morgens wakker werden, stonden we vol vlooienbeten en verlangden we maar één ding: zo snel mogelijk op de boot! Onze koffers werden veilig aan boord gebracht, nadat vader de kruiers een ofinke fooi gegeven had. Uiteindelijk mochten we zelf inschepen. We kregen een kajuit die aanvankelijk kraaknet was, maar eenmaal op zee werd eerst mijn stoere vader ziek, daarna moeder en toen ik. In het begin konden we nog tijdig naar de reling rennen om over te geven, maar na een paar dagen waren onze benen slapper dan pudding en behielpen we ons met emmers en handdoeken. Gelukkig kwamen de matrozen regelmatig onze kajuit schoonspuiten. Het danssalon hebben we door onze zeeziekte nooit kunnen bezoeken. Jammer hé, Marie, want het leek me spannend om mee met de deining van de zee eens met vader of een matroos te walsen. Op het dek draaide er een jongeman rond mij, die me Engels wou leren. Maar verder dan 'I love you' en 'Please' en 'Thank you' zijn we niet geraakt, want vader heeft hem weggejaagd. Kon ik maar samen met jou Engelse woorden leren, maar jij bent oneindig ver weg.
We huilden van vreugde toen we op een miezerige ochtend eindelijk het grijsgroene Vrijheidsbeeld met zijn gouden fakkellicht zagen verschijnen. We hebben de tocht overleefd

en onze zeebenen hebben zich ondertussen al uitstekend aan het Amerikaanse vasteland aangepast. De gebouwen in New York zijn hoger dan de kathedralen van Gent en Antwerpen samen. Jij zou het misschien aandurven om alle trappen naar een twintigste verdieping op te lopen, maar wij voelen ons petieterige mieren en zijn voortdurend bang om elkaar te verliezen.
Vader heeft een Vlaming gevonden die ons treintickets bezorgde voor het vervolg van onze reis. New York ligt aan de oostkust van Amerika en wij reizen nu vijf dagen met de trein helemaal naar de westkust, naar Californië. Dan ben ik weer kilometers verder van jou verwijderd. Was je maar hier in New York, dan konden we samen naar al die vreemdelingen kijken en naar hun onverstaanbaar gebrabbel luisteren. Hoe gaat het met jou, Marie? Heb je op zondag al wafels gebakken voor je broertjes en is de boerin nog vriendelijk? Ben je niet te moe en heb je nog in de hondenkar gezeten? Wanneer komt je vader uit Frankrijk terug? Op zondag draag ik nu altijd dezelfde jurk als die van jou en ik hoop dat jij dat ook doet, zodat we aan elkaar denken. Schrijf me snel terug en adresseer je brief naar Orange County want als jij dit leest, zal ik daar al aangekomen zijn.

Je zeer genegen
Suzanne

VADER KOMT THUIS – 20 JUNI 1903

Marie heeft in de late namiddag nog het hele woonhuis van Het Vossenhof schoongemaakt en wandelt de poort uit als Theo en Kamiel op blote voeten komen aangerend. 'Vader is thuisgekomen!' roepen ze allebei tegelijk en Marie holt met hen mee. Er staat veel volk voor hun huis, want alle buren willen van vader horen hoe het in Frankrijk is geweest. Zijn dubbele knapzak is bij de voordeur neergegooid en hij krijgt van iedereen schouderklopjes. Moeder heeft alle volwassenen een flinke borrel uitgeschonken. 'Wat zie je er goed uit, Fons, je bent precies sterker teruggekomen dan je bent vertrokken', zegt een buurman. 'Het tegendeel is waar: mijn rug voelt als gebroken aan. Ha, daar heb je mijn kleine meid!' Vader tilt Marie van de grond en trekt aan haar vlechten. 'Je bent een jongedame geworden, ik herken je haast niet meer.' Marie trekt aan zijn krullende snor en ademt de bittere tabaksgeur in die in zijn flanellen hemd hangt. 'Hoe is het met de werkzaamheden hier?' vraagt vader aan de buren. 'Vreselijk, we werken ons kapot voor een armzalig loon. In de fabrieken van Aalst of Gent valt er misschien meer te verdienen, maar die steden liggen te veraf voor ons. De smid is vertrokken naar Amerika terwijl hij als één van de weinigen hier goed zijn brood verdiende.'

'Ik overweeg het om eveneens te emigreren, want ik ploeter me kapot in Frankrijk en laat mijn vrouw en kinderen maandenlang alleen achter. En waarvoor? Als mijn kleine Marie niet mee-

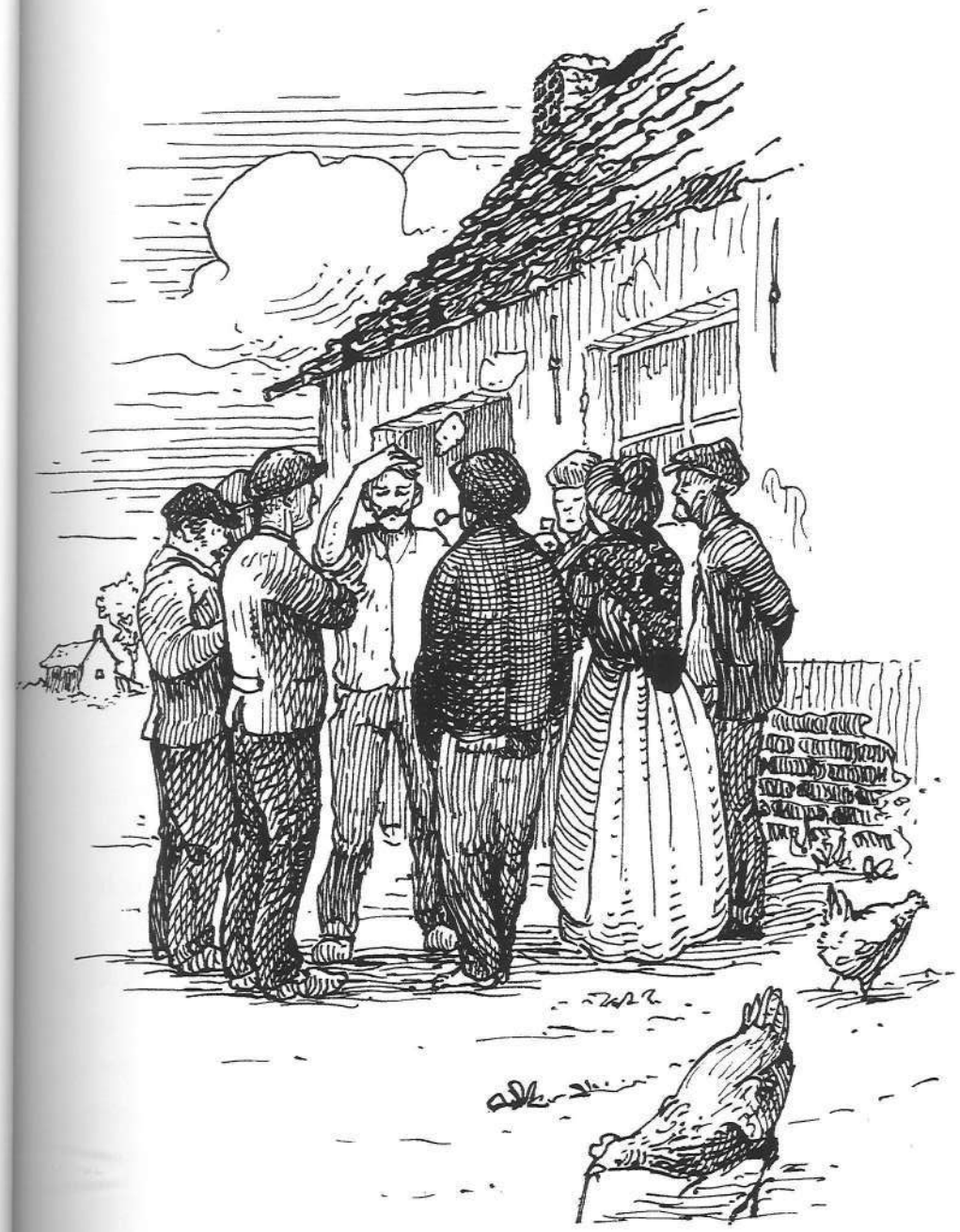

werkt, verhongeren we! De ogen van mijn vrouw zijn kapot door het kantkloswerk. Ik wil een ander leven voor mijn gezin.' Marie kan haar oren nauwelijks geloven. Wil vader ook naar Amerika, om meer te verdienen? Vader is dikwijls lange seizoenen weg van huis, maar hij komt steeds terug. Wie naar Amerika vertrekt, verdwijnt voor altijd.

's Avonds zitten ze aan tafel rond een pan spiegeleieren. 'We hebben nu onze eigen legkippen en meestal verkoopt Marie alle eieren op de markt van Steenhuize. Maar vandaag is het feest, want vader is terug', zegt moeder. Marie geniet van de glunderende snoeten van Kamiel en Theo. 'Lekker hoor, dit zouden we elke dag moeten eten. En wekelijks een stukje worst, want jullie zijn broodmager. In Amerika groeien de worsten aan de bomen', lacht vader. 'Dat bestaat niet', zegt Kamiel. 'Jawel hoor, wijsneus, in het kantoor van de Red Star Line vertelden ze mij dat iedereen in Amerika die sterk en gezond is, schatrijk kan worden.'

'Hou op met fantaseren, Fons. Jij bent misschien de enige die zich zo'n peperduur bootticket kan aanschaffen, maar ik laat jou niet vertrekken. We hebben jou al veel te lang moeten missen en de kinderen hebben hun vader nodig.'

'Ik kan als eerste naar Amerika reizen en als ik genoeg verdiend heb, laat ik jullie allemaal overkomen.'

'We vertrekken allemaal samen of we gaan niet', snauwt moeder. Ze neemt Theo en Kamiel vast en duwt ze de zoldertrap op. Marie toont vader de brieven van Suzanne. Vader draait de enveloppen om in zijn eeltige handen en bestudeert de postzegels. 'Lees jij

maar voor, want mijn ogen zijn vermoeid', zegt hij.

Orange County, Californië, 25 mei 1903

Lieve Marie,

Wij zijn nu bijna een maand op onze bestemming in Orange County. De treinreis naar de westkust van Amerika was lang en vermoeiend. Ik heb een hele poos niet op een gewone stoel kunnen zitten, omdat mijn billen vol blauwe plekken stonden door de dagenlange rit op de harde treinbanken. Het is hier een bergachtige streek en in de valleien kan het bloedheet zijn. Het gras dat de landarbeiders hier 's ochtends maaien, kan 's avonds al droog zijn. Vader werkt hier op een grote boerderij met de naam Los Alamitos Ranch. En geloof het of niet, maar ze hebben hier Belgische trekpaarden en daar heeft vader verstand van. We voelen ons al een beetje thuis omdat hier ook mensen uit Aaigem, Denderhoutem en Kerksken wonen. Iedereen helpt hier iedereen. We hebben een houten huisje gekregen met een paar hectaren landbouwgrond erbij. Vader heeft het land omgeploegd met de trekpaarden van de ranch. Hij kreeg ook zaai- en plantgoed en van alles wat we op onze grond oogsten, mogen we driekwart houden. Een kwart van de opbrengst moeten we aan de landbouwer geven die ons alles geleend heeft. Dat is allemaal vreemde praat voor twee vriendinnetjes hé, maar vader heeft gevraagd of je dit allemaal aan jouw vader wilt doorvertellen. Hij heeft ook gemeld dat ze hier een suikerfabriek willen opstarten en dat ze

arbeiders zoeken met ervaring in de bietenteelt. En jouw vader werkte toch verschillende seizoenen op de Franse bietenvelden? Mijn vader wil het liefst van al toch weer een smidse oprichten, maar dat is nog verre toekomstmuziek. Tijd om me te vervelen heb ik niet. Na schooltijd leer ik paardrijden, maar ik zit toch liever achter de naaimachine. We herstellen stapels kapotte kleren, maar moeder heeft ook een prachtige jurk voor de dochter van de ranch ontworpen. Die gaat binnenkort trouwen en we zijn allemaal op het bruiloftsfeest uitgenodigd. De dochter heeft me beloofd dat ze me na de bruiloft Engelse les gaat geven. Daar kijk ik wel naar uit want ik voel me hopeloos als ik in gebarentaal wil duidelijk maken dat ik bijvoorbeeld naar het toilet moet! Lieve Marie, is je vader al uit Frankrijk teruggekomen? Doe hem de hartelijke groeten van mijn vader. Ik mis je elke dag en kijk vol verwachting uit naar een brief van jou.

Je vriendin
Suzanne.

'Ongelooflijk, ze wachten op ervaren bietenmannen! Maar hoe geraken we aan het geld voor de overtocht?' vraagt vader. 'Het kantklossen brengt steeds minder op', zucht moeder.
'De boerin klaagt soms dat ik handenvol geld kost en dat ze me waarschijnlijk niet zal kunnen houden', zegt Marie. 'Als we het goed uitrekenen, kan ik in één jaar voldoende geld uitsparen voor

één bootticket. Gelukkig kosten de tickets voor kinderen jonger dan twaalf maar half zoveel', zegt vader. 'Hebben we spaargeld?' Marie bloost van opwinding. 'We hebben wel wat bij elkaar gespaard, maar dat is onvoldoende. Misschien kunnen we onze meubels verkopen, die zullen toch ook wat geld opbrengen?' zegt moeder. 'We gaan allemaal naar de Gentse fabrieken, daar betalen ze betere lonen', stelt vader voor. 'Dan moeten we daar gaan wonen.'
'Als we bij tante Berta en nonkel Juul intrekken, sparen we de huishuur uit.' 'Bij die oude gierigaards, nooit van mijn leven!' zegt vader. 'We hebben eens koekjes gekregen, die groen zagen van de schimmel', lacht Marie. 'Laten we er een nacht over slapen. We mogen niet overhaast te werk gaan', zegt moeder.

Gent, 13 september 1903

Lieve Suzanne,
Het is zondagochtend en eindelijk vind ik de nodige tijd om jou te schrijven. Mijn vingers zijn opgezwollen zodat ik met moeite een pennenstok kan vasthouden. Maar ik heb heugelijk nieuws: mijn ouders hebben besloten om eveneens te emigreren. Ze bezochten een café waar affiches hangen met reclame voor de Red Star Line en waar ze tickets voor Amerika verkopen. Voorlopig hebben we onvoldoende geld voor vijf tickets. Daarom zochten vader, moeder en ik werk dat beter betaald wordt. Vader is nu voor enkele maanden naar de steenkoolmijnen van Charleroi vertrokken en

moeder en ik werken in Gent in de spinnerij. Onze arbeid begint om vijf uur 's morgens en eindigt om acht uur 's avonds. In de spinnerij worden draden gesponnen en ik moet de volle bobijnen vervangen door lege. De machines draaien razendsnel en maken oorverdovend veel lawaai. Het zijn ijzeren monsters die alles meesleuren wat los zit en daarom moet ik een haarnetje dragen om mijn vlechten te beschermen tegen hun grijpgrage armen. We logeren nu in een smal straatje in Gent, bij nonkel Juul en tante Berta en dat is geen lachertje. We noemen hen tante en nonkel Kloef omdat ze klompen maken en altijd zaniken over de kleinste bagatellen. 'Het zijn echte Kloefkappers', zegt moeder en dat betekent zeurpieten. Gelukkig slapen ze meestal als we vertrekken of thuiskomen, want ze zijn argwanend en hebben een slecht karakter. We betalen hen met onze zuurverdiende centen om op hun kille zolder onder de blote pannen te overnachten. Op de vloer beneden liggen knisperende houtkrullen, die ze nooit opvegen omdat ze dit houttapijt lekker warm vinden tijdens de wintermaanden. De muizen vinden het hier een paradijs, maar ik ben bang dat ze de zoldertrap zullen opklimmen! Onze eetwaren bewaren we in een ijzeren doos, anders zouden ze alles oppeuzelen.
Op zondag gaan we te voet naar ons dorp om Kamiel en Theo te bezoeken. Als we geluk hebben, kunnen we meerijden met een boerenkar. Tante en nonkel vinden mijn broertjes maar

druktemakers en daarom logeren ze nu bij moeder De Pelsmaecker in ons dorp. Ze heeft zelf negen kinderen maar voor een paar franken per maand mogen Kamiel en Theo er eten en slapen. Ze gaan nu samen met de Pelsmaeckertjes naar school en hollen na schooltijd met hen mee naar huis om de grootste boterham te krijgen. Maar ze komen niets te kort hoor, ook al zijn ze broodmager. Ik mis ze wel, maar ik weet dat ze het fijn vinden op school en bij hun vriendjes. Uiteindelijk is het maar voor een paar maanden. Dan heb ik ook triestig nieuws: onze geit Belle is gestorven. Ze stond nu bij de familie De Pelsmaecker op stal en Kamiel zorgde goed voor haar, ook al is hij een onverbeterlijke speelvogel. Hij voelde zich schuldig omdat hij haar één enkele keer vergat te melken en ik had al mijn overredingskracht nodig om hem ervan te overtuigen dat een geit daarvan niet sterft. Arme Belle, ze overleed aan heimwee naar haar eigen stal en mij, denk ik. Elke zondag keek ik naar haar uit en geen enkele melk smaakte zo lekker als die van haar. Misschien wist ze dat we naar Amerika willen emigreren? Dieren voelen veel aan, Suzanne.
Ik kijk ernaar uit om naar jullie ranch te komen. Zijn de winters daar ook zo venijnig koud en donker? Groeien de sinaasappelen daar echt aan de bomen, zoals hier de appels en de peren? Ik heb moeite om mij Californië voor te stellen. Mijn baantje op Het Vosserhof heb ik opgezegd en de boerin was zwaar ontgoocheld toen

ik haar vertelde dat ik in Gent een beter betaalde baan gevonden had. 'In Amerika willen we onze eigen boerderij runnen, met wel honderd runderen, twee Belgische trekpaarden en een waakhond', vertelde ik haar. Ik overdreef een beetje omdat ze me zou begrijpen, maar ze zei dat ik een dromer ben. Toen heb ik Mirza geknuffeld. Ik negeerde zijn klaaglijke hondengejank toen ik de groene poort voorgoed achter mij dichttrok.

Vandaag heb ik mijn zondagse jurk met het kanten kraagje aangetrokken. Hij is nu te ruim geworden want ik ben vermagerd door de arbeid in de spinnerij. Ik wil in deze jurk naar Amerika reizen, maar volgens moeder is dat onverstandig. Hij zou smerig worden als ik er dagenlang mee in het scheepsruim zou zitten en dus zal ik hem pas aantrekken als we in Orange County aankomen. Nog enkele maanden en we zien elkaar terug, Suzanne! Heb je daar al vrienden gemaakt? Ik zou na een lange werkdag graag eens blijven hangen bij de oudere fabrieksmeisjes, maar moeder neemt me elke avond onverbiddelijk mee naar mijn slechtgeluimde tante en nonkel. Ik verlang ernaar om bij jou thuis naar de verhalen te luisteren over de allereerste landverhuizers die de oceaan zijn overgestoken. Beheers je het Engels al een beetje beter en ga je het mij leren?

Je vriendin
Marie

Gent – december 1903

Elke avond zitten moeder en Marie nog een uurtje bij de kachel in het sombere huis van nonkel en tante. Moeder doet dan extra kolen op de kachel, zodat ze zich kunnen opwarmen voor ze naar de koude zolder trekken. De kleren van moeder zijn elke avond doorweekt en moeten drogen bij de kachel. Moeder doet het vuilste werk in de vlasspinnerij. Waar het ruwe vlas tot draden wordt getrokken, staat moeder de hele dag blootsvoets in stinkende modder en wordt ze drijfnat door de hete dampen. Waar Marie werkt, worden de grove vlasdraden tot fijne draad gesponnen en is het gelukkig droog en minder heet. Elke dag verdienen ze een paar franken. Nonkel knort omdat moeder te veel kolen verstookt, maar hij profiteert stilletjes mee van de warmte. Moeder heeft nu van haar eigen geld enkele zakken bij de kolenhandelaar gekocht en stookt de kachel iedere avond roodgloeiend. 'We mogen vooral niet ziek worden, anders mogen we de boot niet op', zegt ze.
Marie is elke dag doodmoe, maar ze vindt het uurtje 's avonds alleen met moeder bij de kachel het mooiste moment van de dag. 'Kijk eens naar mijn handen, die kunnen nu geen kloskant meer maken!' zegt moeder. 'Ik kan zelfs geen koe meer melken, omdat mijn vingers gezwollen zijn', zegt Marie. 'We hoeven dit werk niet lang meer te doen, binnenkort vertrekken we en is alle ellende voorbij', zegt moeder. 'Ik wil sinaasappelen plukken met Suzanne en er sap uitpersen voor Theo en Kamiel', zegt Marie. 'Wie weet', droomt moeder en rond haar mondhoeken speelt een vage glimlach.

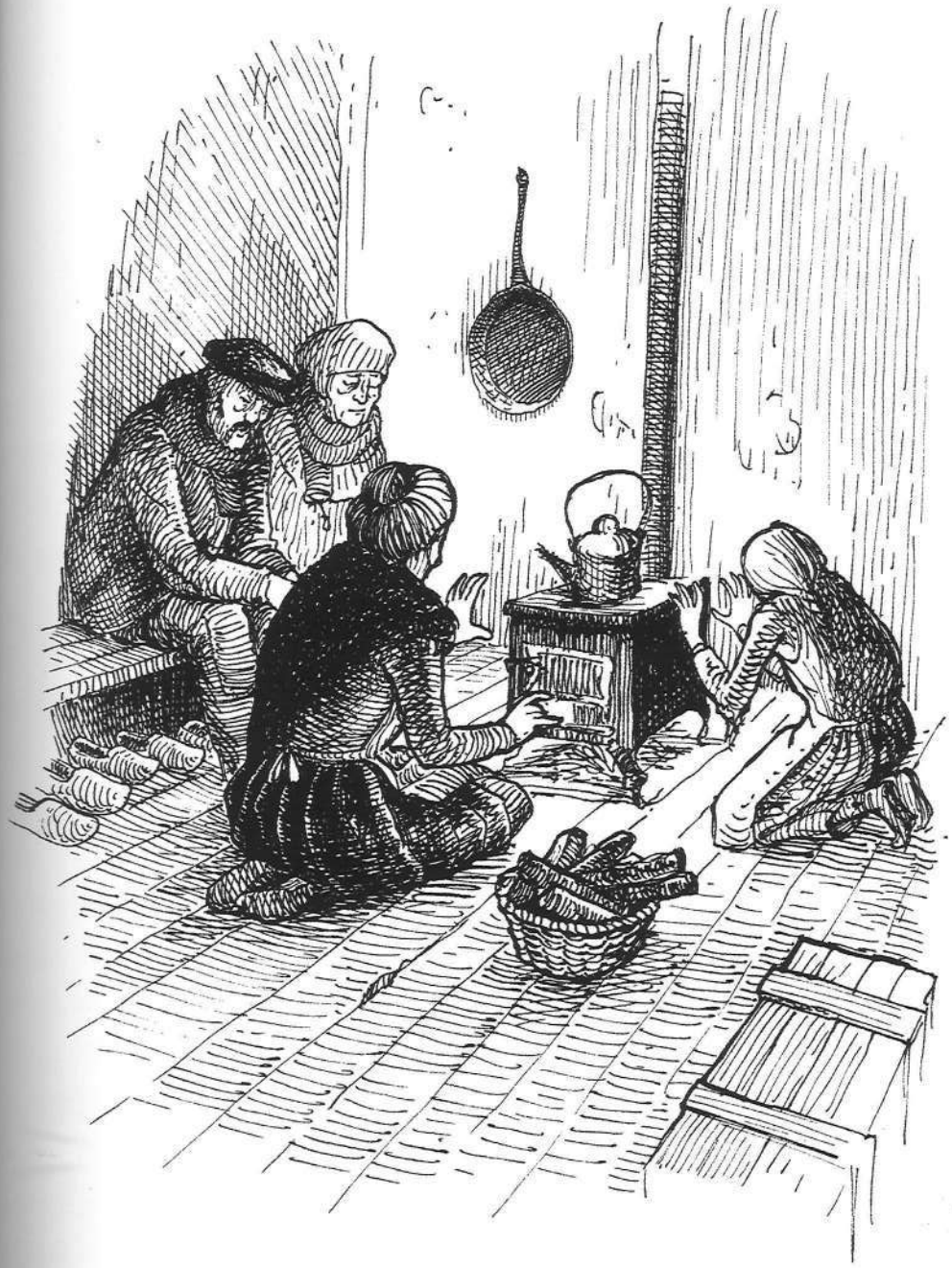

Op een avond staat vader hen op te wachten voor het klompenmakershuis, met Theo en Kamiel hangend aan zijn broekspijpen. 'Morgen gaan we weg', zegt hij. Zijn gezicht ziet grauw. Als een stokoude man leunt hij tegen de deurstijl aan, maar zijn ogen blinken. 'Dat is slecht nieuws, maar misschien willen jullie nog een paar klompen kopen. Dan maak ik een goede prijs voor jullie', zegt nonkel. 'We vertrekken met stevige, lederen schoenen aan onze voeten', bromt vader. Hij legt vijf grote vellen papier op tafel. Marie leest enkele woorden van het bovenste blad: "Red Star Line, Fons De Luyck, landbouwer – derdeklas." 'Wat betekent derdeklas?' vraagt ze. 'De rijke mensen reizen in eersteklas, gewone mensen reizen tweedeklas of derdeklas. Ik heb gekozen voor derdeklas omdat die het goedkoopste is. Comfortabel wordt de zeereis niet, maar de franken die we zo uitsparen, kunnen we goed gebruiken in Amerika.'

Marie kan die nacht geen oog dichtdoen. Ze luistert naar de lichte ademhaling van haar broertjes, die naast haar liggen op een zak gevuld met houtkrullen. Moeder en vader liggen wat verder te fluisteren met elkaar. 'Onze tafel en stoelen zijn verkocht en ...' Marie spitst haar oren, maar meer verstaat ze niet. Enkele minuten later hoort ze vader snurken. Moeder heeft zakken genaaid waar hun kleren, lakens en een deken inpassen. Vader heeft een stuk kaas, spek en tien eieren meegekregen van Het Vossenhof. Hij bakt een omelet op een grote pan, maar de kaas en het spek worden ingepakt voor de lange reis. Iedereen zit dicht bij elkaar rond

de tafel, met nonkel en tante erbij. Omdat er maar vier stoelen zijn, hebben Marie, Theo en Kamiel een plekje gevonden op een houtblok. De houtkrullen knisperen en kraken onder hun voeten. 'Ik zal jullie nog missen', mompelt tante met haar mond vol. 'Jullie moeten mij nog tien franken', zegt nonkel. Marie proest het uit en kan niet meer ophouden met giechelen. Kamiel en Theo begrijpen er niets van maar lachen mee. Ze gieren het uit tot vader zegt dat het genoeg is geweest. Nahikkend van plezier zwaaien ze nonkel en tante vaarwel. Ze wuiven naar de buren die op straat gekomen zijn om hen geluk te wensen. 'Als het in Amerika beter is dan hier, laat het ons weten!' 'Beloofd', zeggen Kamiel en Theo en iedereen moet lachen.

MET DE TREIN NAAR ANTWERPEN – 28 DECEMBER 1903

Marie voelt zich uitgeput en rilt van de kou. Iedere stap weegt loodzwaar en ze heeft kloppende hoofdpijn. Is ze misselijk door de eieren? Haar broertjes hebben blijkbaar nergens last van want ze huppelen vrolijk over de vuile straatstenen. Hun kniebroeken en opgelapte hemden zijn tot op de draad versleten, maar hun nieuwe glimmende schoenen knellen niet: ze zijn twee maten te groot gekocht. Het is gelukkig niet ver naar het station Gent-Zuid. Het perron wemelt van door elkaar rennende mensen, rijdende koetsen en paardenkarren. Het station verdwijnt in een mist van witte stoom en zwarte rook als de trein na een snerpend fluitsignaal eindelijk vertrekt. De mensen op het perron worden steeds kleiner. Marie kijkt nog eenmaal om en is verbaasd dat ze zoveel hoge schoorstenen tussen de kerktorens ontdekt. 'Zijn er in Amerika ook fabrieken?' vraagt Marie. 'Zeker, maar ze betalen hogere lonen aan hun arbeiders.'

'Ik wil er nooit meer heen', zegt Marie. 'Van klompen maken, word je ook geen miljonair', zegt moeder.

'Onder de matras van tante en nonkel Kloef heb ik een zwarte sok gevonden die uitpuilde van de centen', zegt Marie. 'Dat verbaast me niets. Ik weet niet wat ik erger vond: die krenterige nonkel en tante of de fabriek,' zegt moeder. Kamiel en Theo zitten met hun neus tegen het raam geplakt en juichen omdat de trein steeds

sneller rijdt. Paarden, karren, huizen flitsen voorbij en Marie voelt zich steeds duizeliger worden. Ze sluit haar ogen en denkt aan de vele reisdagen die nog in het verschiet liggen om bij Suzanne te komen. 'Je gaat toch niet ziek worden, Marie?' vraagt moeder bezorgd.

'Natuurlijk niet', beweert Marie en even later vallen haar ogen dicht.

Hoe lang ze heeft geslapen, weet ze niet, maar als moeder haar wakker schudt, zijn ze in Antwerpen aangekomen. Ze kan nauwelijks op haar benen staan en vader moet haar uit de wagon tillen. 'Niet ziek worden, Marietje, niet nu', smeekt hij. Op de overzetboot die hen naar de andere oever van de Schelde brengt, moet Marie overgeven: de eieren, de koffie, het brood ... het hele ontbijt vliegt overboord. 'Nu gaat het beter', zegt Marie een beetje witjes. 'Laat het ons hopen, want wie niet kerngezond is, mag niet mee!' Marie rilt, ze mag er niet aan denken dat ze alleen zou achterblijven.

De Vaderland ligt met rokende schoorstenen aan de Rijnkade. Marie is onder de indruk van de reusachtige romp en de piepkleine ronde ramen. Ze krijgt het benauwd, want daar, diep binnenin, zullen ze de hele overtocht moeten blijven, naast honderden andere derdeklaspassagiers. Vader draagt haar plunjezak en snauwt naar Kamiel en Theo dat ze dicht bij hem moeten blijven. Er blaast een ijzige wind over de kade. Marie ziet mannen met geitenvellen jassen en vrouwen in kakelbonte rokken. Sommige

mannen dragen hoeden die lijken op vogelnesten, anderen hebben petten met oorkleppen. Maar er zijn ook veel mannen en jongens die een platte pet dragen zoals vader en haar broertjes. Iedereen praat en kletst door elkaar en Marie verstaat niets van hun geraaskal. De mensen ruiken ook anders dan haar dorpsgenoten of de Gentenaren en ze lijken allemaal dezelfde richting uit te gaan. De Vaderland is reusachtig groot, maar of ze daar nu allemaal in passen?

'Wij willen helemaal bovenaan in het schip!' roept Theo. 'Vandaag zijn we tussendekspassagiers, maar als we ooit steenrijk worden in Amerika, dan reizen we eersteklas terug!' belooft vader, maar hij kijkt zo bedrukt dat Marie hem niet gelooft. Ze schuiven aan bij een lange rij wachtenden. Vader heeft de identiteitspapieren en de tickets in zijn handen. Marie mag op haar bundeltje bagage zitten terwijl ze wachten tot het hun beurt is. Als alle documenten gecontroleerd zijn, mogen ze een gebouw binnen, waar ze al hun bagage moeten afgeven. 'Alle bagage en ook jullie kleren worden in een hete stoomketel gestopt om ziektekiemen te vernietigen. De mannen mogen langs deze kant om zich uit te kleden', zegt een man. Marie moet met moeder mee naar een andere wasplaats. 'We zijn gisteren pas in bad geweest', protesteert moeder. 'Iedereen gelijk voor de wet', beslist een robuuste dame in een witte schort.

'Behalve voor diegenen die eersteklas en tweedeklas reizen', mompelt moeder. Ze aarzelt voor ze haar kleren uittrekt. Marie heeft moeder nog nooit naakt gezien. 'Ik zal niet kijken, hoor', troost Marie. Het water is zo heet dat ze in een dikke mist lijken op te

lossen. Marie wordt er misselijk van en het lijkt wel of ze hier uren onder de douchekraan moet blijven. Uiteindelijk mogen ze zich terug aankleden en Marie knijpt haar neus dicht als ze de doordringende geur van ontsmettingsmiddelen ruikt. 'Nu moeten we langs de dokter voor de medische controle!' Moeder knijpt in Marie's wangen om er een beetje kleur in te krijgen. Marie drukt zich dicht tegen moeders rok aan, maar de dokter trekt hen uit elkaar.

'Meekomen, allebei', zegt de dokter. In een apart kamertje luistert de dokter naar Marie's longen. Met een haakje trekt hij haar oogleden naar achter. 'Ogen en longen zijn in orde, maar je lijkt me toch niet gezond', besluit hij. De dokter steekt een glazen buisje onder haar oksel en fluit tussen zijn tanden als hij de koorts afleest. 'Uw dochter is ernstig ziek, ze moet onmiddellijk naar een ziekenhuis!' Moeder barst in tranen uit. 'Ik moet u ook onderzoeken mevrouw, want ik vermoed dat uw dochter tyfus heeft en dat is een besmettelijke ziekte die we niet tolereren. Als ik bij u ook symptomen van tyfus waarneem, moet u eveneens hier blijven.'

'Ze heeft gewoon iets verkeerds gegeten deze ochtend! Gisteren was ze nog kerngezond. Als we een tweedeklas ticket hadden gekocht, zou ze niet eens onderzocht worden!' roept moeder boos.

'Wij mogen geen risico's nemen. U bent gezond, mevrouw. U kunt een telegram naar een familielid sturen om uw dochter op te halen', zegt de dokter. 'Ik laat mijn kind niet alleen achter', huilt moeder. 'Iemand van het bureau zal u verder begeleiden, mevrouw, ik moet nog tweehonderd passagiers onderzoeken.'

HET AFSCHEID

Een razende angst verlamt Marie. 'Laat mij niet achter, ik ken Antwerpen niet!' Ze spreekt die woorden niet uit, maar kijkt radeloos van vader naar moeder en weer terug. Vader perst zijn pet samen in zijn ruwe werkhanden. 'Dit is hopeloos! We kunnen niet terug, we hebben geen huis meer, geen bed, geen stoel, niets meer.'

'Ik blijf bij Marie, vertrek jij maar alleen met de jongens', zegt moeder. 'Geen sprake van, we moeten naar Amerika. Dit is onze enige kans om uit die ellendige armoede te raken!'

'Die paar maanden in de spinnerij hebben jouw handen en voeten al kapotgemaakt. Als we nu onze droom opgeven is alle moeite voor niets geweest. Ze moet genezen, want ze is nog nooit ziek geweest.'

'Ik laat mijn dochter niet achter!' 'Je gaat met me mee, vrouw, voor onze zoontjes. Marie is geen kind meer, ze is al elf en kan met een volgende boot komen!' 'We hebben onvoldoende geld voor een nieuw ticket! Als we haar nu onze laatste franken geven, mogen we Amerika niet binnen want armoezaaiers met een lege portemonnee worden geweigerd.'

'Ik zal teruggaan naar de spinnerij en ondertussen bij tante en nonkel wonen', snikt Marie. Vader haalt zijn geldbeurs uit zijn binnenzak en telt. 'Hier Marie, dit is alles dat we kunnen missen, maar het is onvoldoende voor een nieuw ticket. Vraag aan nonkel en tante of ze willen bijpassen en we zullen hen later terugbetalen.

In het dorp Haaltert woont Remy. Bij hem kun je terecht voor een ticket voor de Red Star Line. Er zullen nog dorpelingen de boot naar Amerika nemen, zorg ervoor dat je met hen kunt meereizen!' 'Lukt het jou om alleen naar Gent terug te keren, Marie?' vraagt moeder. 'Stop je geld goed weg, Marie, het loopt hier vol dieven en bedriegers! Laat je door niemand iets wijsmaken en ga direct naar nonkel en tante!' Marie slaat haar armen rond moeder. Ze laat haar verschrikt los als de scheepshoorn een eerste maal loeit. Kamiel en Theo kijken haar met beteuterde gezichtjes aan voor ze in De Vaderland verdwijnen. 'Tot binnenkort, Marie, wij verwachten jou over enkele weken!' 'Schrijf me vader, vergeet me niet!' 'Ik laat je alles weten, kind!'

Een tweede stoot van de scheepshoorn jaagt vader de boot in. Net op tijd, want de matrozen halen de loopplanken weg. Marie laat zich op haar plunjezak vallen en staart met lege ogen naar de huilende mensen op de kade. Ze zijn met duizenden en wuiven met witte zakdoeken, petten en hoeden naar de figuurtjes op het dek. Daarboven wordt eveneens gewuifd en geschreeuwd, maar Marie kan niemand van haar familie ontdekken. Na een derde loei van de scheepshoorn maakt het schip zich langzaam los van de kade. Marie wuift niet, als versteend zit ze op haar plunjezak. Ze kan nog steeds niet geloven dat ze werd achtergelaten in een vreemde stad, tussen duizenden vreemdelingen. Ze kan niets anders dan onbedaarlijk huilen. Beetje bij beetje schuift de boot verder weg over de Schelde. Als ze in de verte nauwelijks nog een rookpluim ziet, verlaat Marie de kade, haar plunjezak achter zich aanslepend.

Ze moet met de kleine ferry terug naar het treinstation Vlaams Hoofd. Net voorbij de Rijnkaai wordt ze aangesproken door een vrouw met loshangende haren. 'Ben je door de dokters afgekeurd?' vraagt de vrouw nieuwsgierig. 'Je hebt een tweedeklasticket nodig om aan de medische controles te ontsnappen. Ik kan er jou één bezorgen voor de boot van volgende week en dat aan halve prijs!' Marie blijft staan en kijkt argwanend naar de vrouw. 'Waarom is dat ticket goedkoop?' 'Omdat iemand door onvoorziene omstandigheden heeft afgezegd. In afwachting van de boot kan je bij mij logeren.'

'Ik moet eerst toestemming aan mijn nonkel en tante vragen', zegt Marie aarzelend. 'Ik verkoop alleen aan snelle beslissers.'

'Hoe duur is het ticket precies?' 'Wat wil je ervoor geven?' De vrouw kijkt zo begerig dat Marie het niet vertrouwt en ze herinnert zich ineens vaders laatste woorden.

'Ik moet eerst naar mijn familie in Gent', beslist ze. 'Stomme gans, het is je eigen schuld als je ongelukkig wilt achterblijven!' sist de vrouw. Even lijkt het of de vrouw haar plunjezak wil afpakken, maar gelukkig stappen er net twee politieagenten voorbij.

Marie is opgelucht als ze eindelijk op de ferry zit.

TERUG NAAR AF

Met hangende schouders sloft ze in de vallende duisternis de smalle straat van nonkel en tante Kloef in. 'Marie is niet meegevaren, Marie is alleen teruggekomen!' roepen spelende straatkinderen. Nonkel is een stuk wilgenhout aan het zagen als Marie de piepende voordeur openduwt en op de schavelingen in elkaar zakt. 'Wat krijgen we nu?' vraagt hij. Marie klappertandt zo hevig dat ze geen woord kan uitbrengen. 'Zijn je ouders en broers zonder jou naar de andere kant van de wereld vertrokken? Avonturiers zijn het! Nu moeten wij zeker voor je zorgen?' Marie is sprakeloos, de tranen stromen over haar wangen. 'Je gaat toch niet blijven janken? Als je maar niet denkt dat je hier kan luieriken!' briest nonkel.

'Moet er geen dokter komen? Het kind lijkt ernstig ziek', zegt tante. 'Geen sprake van, die piskijkers kosten handenvol geld. Kinderen horen vanzelf te genezen. Kruip maar in je nest op zolder', bromt nonkel. Marie sleept zich de zoldertrap op en valt met al haar kleren in de beddenbak. De dakpannen wervelen in een draaikolk rond haar hoofd. Ze graait alle dekens die ze kan vinden bij elkaar en nu eens rilt ze van de kou, dan weer van de hitte.

'Waarom ben je zo'n bangerik dat je dat goedkope ticket hebt geweigerd?' roept een wanhopige Suzanne in haar dromen. Daarna verschijnt die nare vrouw met loshangende haren weer, die haar plunjezak wil afpakken. Marie rent terug naar de kade en ziet De

Vaderland zinken met Theo en Kamiel die diep in het ruim gevangen zitten. Hun kajuit loopt vol water en Marie is machteloos. Ze huilen en schreeuwen om moeder en vader en Marie wil ze grijpen, maar haar armen zijn te kort. Badend in het zweet schiet ze wakker. Haar kleren en het laken zijn kletsnat, maar verder is alles droog. Ze zwalpt niet rond op een stormachtige zee, er roept niemand om hulp. Ze hoort enkel het regelmatige getik van een klok en zenuwachtig geritsel beneden. Stilaan wordt het duidelijk waar ze zich bevindt: bij nonkel en tante Kloef en hun muizen! De beddenbak naast haar is koud en leeg: moeder, vader en de broertjes varen ergens ver weg over de donkere oceaan. Ze moet hen zo snel mogelijk achterna, maar eerst moet ze genezen en van nonkel mag er geen dokter komen. Ze hoort hem snurken achter de houten schutwand die de zolder in tweeën deelt. Haar mond en keel branden als vuur, maar ze durft niet op te staan om te drinken. Ze mag de nachtrust van tante of nonkel niet verstoren. Haar ouders en broertjes varen in dat grote schip steeds verder van haar weg. Zouden ze eveneens wakker liggen en luisteren naar het geklots van de golven of zouden ze aan haar denken? Wat zal Suzanne teleurgesteld en ongerust zijn als ze over een paar weken zonder haar in Orange County aankomen! Ze moet haar dringend een brief sturen, maar die zal waarschijnlijk langer onderweg zijn dan haar familie.

's Morgens blijft Marie in bed liggen, ook al heeft nonkel tien keer geroepen dat ze op moet staan. Tante brengt haar een beker lauwe

koffie en een korst stokoud brood. Marie schudt haar hoofd als tante naar haar gezondheid informeert. 'Laat alstublieft de dokter komen, ik heb geld om te betalen', fluistert Marie. 'Dat komt in orde, kind, maar ik wil eerst je bed verschonen, want alles is hier kliedernat. En trek een vers nachthemd aan zodat ik je kleren kan drogen. Ach, misschien is het wel een goed idee dat jij hier bij ons blijft wonen, want we worden stilaan een dagje ouder.' Marie is sprakeloos en blijft haar tante met open mond aanstaren.
Het is laat in de namiddag als Marie iemand hoort binnenkomen. Even later zit een jongeman naast haar beddenbak. Hij opent zijn zwarte lederen tas en haalt er vreemde instrumenten uit. Hij voelt aan haar keel, luistert naar haar longen en neemt de koorts op. '39,5 C°, dat is best veel, meisje', zegt hij. Hij blijft lang naar de vlekken op haar borst en buik kijken. 'Tyfus heb je waarschijnlijk niet, want ik zag die vlekken al eerder bij jonge meisjes van de spinnerij. Lange werkdagen in een ongezonde omgeving in combinatie met een voedselallergie kunnen de oorzaak zijn.' 'Maak mij alsjeblieft beter, dokter, want ik moet naar Amerika.' 'Dat is ook niet bij de deur, kind. Waarom wil je zo ver weg?' 'Omdat mijn familie gisteren zonder mij met de Red Star Line is vertrokken en omdat mijn beste vriendin daar woont.' 'Maak je niet ongerust, het komt allemaal goed, Marie. Je hebt nu vooral rust en warmte nodig. Blijf nog een week lekker in bed, vermijd het eten van hard brood en ik zal je tante vragen om versterkende soep en pap te koken.' Als Marie wil betalen, duwt hij de geldstukken terug in haar handen en knipoogt. Beneden vraagt nonkel of de dokter eens

naar zijn eksterogen wil kijken, nu hij hier toch is. Maar de dokter zegt dat hij haast heeft en vertrekt.

BETERSCHAP EN WANHOOP – JANUARI 1904

Marie zet elke dag dat ze ziek op zolder ligt, een krijtstreepje op de hanenbalk boven haar hoofd. Vandaag voelt ze wat beterschap en telt ze tien streepjes. Ze weet nu dat haar familie in Amerika is aangekomen. Vier personen zijn als een koets met vier wielen en die rolt nu over Amerikaanse grond. Een vijfde wiel is overbodig: vader, moeder en de broertjes verlaten het schip en wandelen doodgewoon de loopbrug over zonder haar. Hebben ze het Vrijheidsbeeld gezien? Dat reusachtige beeld van een vrouw met zeven scherpe punten op haar hoofd en een brandende fakkel in haar hand? Zullen ze haar nu een postkaart sturen of kunnen ze niet schrijven? Marie beseft dat ze slechts met moeite hun naam kunnen neerpennen. Ineens wordt Marie heel bang, want straks hoort ze niets meer over haar familie! Suzanne moet haar helpen. Ze trekt haar alledaagse donkere jurk aan en strompelt de trap af.
'Ha, daar ben je eindelijk. Het wordt hoog tijd dat je je kost verdient', bromt nonkel. 'Moet ik naar de fabriek, nonkel?'
'Voorlopig blijf je bij ons, Marie, want dat werk in de fabriek is ongezond en deugt niet met al die loslopende jongelui. Pak een glasscherf en schuur daarmee een paar klompen spiegelglad.'
'Mag ik eerst een brief schrijven, nonkel?' 'Dat is totaal nutteloos, Marie, want je ouders kunnen niet lezen. Het zijn analfabeten. Je hoort nu bij ons, we hebben jou als een prinses verwend en nu is het jouw beurt om iets terug te doen.'
'We hebben geen papier of postzegels, doodarme mensen hebben daar geen behoefte aan', zegt tante met een zuinig mondje. 'Laat mij die dan kopen, tante!'
'Als je nog franken hebt, moet je die nu inleveren en ondertussen blijf je hier met ons meewerken', zegt nonkel. 'Verdien ik daar iets mee?' 'Hoor eens, ondankbare snotneus, we geven jou gratis eten, drinken en onderdak!' 'Maar nonkel, ik moet postzegels kopen, ik wil een boodschap naar mijn ouders sturen!' 'Genoeg gepraat, aan het werk.' Marie weet niet wat ze hoort, ze beeft over haar hele lichaam. Met slappe handen pakt ze een klomp vast en laat hem op de grond donderen. 'Ze is nog niet geheel hersteld', protesteert tante. 'Uit mijn ogen, maak dat je weg komt', brult nonkel. Marie wankelt naar buiten en wordt verblind door het felle zonlicht. Ze moet zich vasthouden aan de gevel. Ze laat zich langzaam op de deurdrempel zakken en begint onbedaarlijk te huilen.

POST – EIND JANUARI 1904

Elke dag zit Marie even buiten op de stoep om te wachten op de postbode. Vandaag valt er een miezerige regen en Marie kijkt hoe de dunne druppels op haar wollen jas blijven liggen. In lompen geklede straatkinderen spelen 'Schipper mag ik overvaren, ja of nee?' 'Ja, als je een rode zakdoek hebt!' schreeuwt een jongen met blonde krullen. Alle kinderen rennen joelend naar de andere kant van de straat want iedereen gebruikt een mouw als zakdoek. Maar Marie weet beter: je mag pas overvaren als je gezond bent en genoeg geld hebt. Gezond is ze nu, maar ze komt veel franken te kort, ondanks de stapels klompen die ze voor nonkel gladschuurt en decoreert met bloemetjes en speelse diertjes. Van nonkel zal ze nooit één enkele frank in handen krijgen, ze leeft als zijn gevangene die dwangarbeid verricht. Nonkel kan enkele centiemen meer vragen voor de versierde klompen, maar Marie ontvangt niets anders dan nare opmerkingen.

Lang mag Marie niet zitten dromen. Ze moet naar de markt om wortelen en eieren. Marie is blij: het is de eerste keer na haar ziekte dat ze de stad in mag. Maar zal ze ondertussen de postbode niet missen? Vader, moeder en de broertjes zijn al weken weg en ze heeft nog steeds geen nieuws ontvangen. Zijn ze haar totaal vergeten? En ook Suzanne schrijft niet meer, want die denkt waarschijnlijk dat ze al in New York is aangekomen.

Marie haast zich naar het klompenmakershuisje. Ze geeft nonkel de boodschappenmand en pakt een paar klompen om ze buiten af te werken. 'Was er post?' vraagt ze. 'Ja, maar niets voor jou, ik heb de brief verbrand', zegt hij. Diep teleurgesteld gaat Marie ondanks de regen terug buiten op de deurdrempel zitten. Kon ze zelf maar een brief versturen, maar zonder briefpapier of inkt is dat onmogelijk. Ze moet vanavond een geldstuk in haar rok naaien, voor als ze nog eens onverwachts boodschappen mag doen. Dan kan ze naar het postkantoor rennen en daar ter plekke het nodige kopen, schrijven en versturen. Marie is zo verdiept in haar plannetje dat ze niet gemerkt heeft dat er een paar kinderen dichterbij geslopen zijn. 'Mogen we de postkaart met de stoomboot zien?' vraagt een buurmeisje. 'Welke postkaart?' vraagt Marie verbaasd. 'De postbode was te snel binnen en we konden het niet goed zien, maar er stond een boot op.' 'Wat?' Marie stormt naar binnen. 'Nonkel, waar is mijn postkaart!' schreeuwt ze woedend. 'Verbrand natuurlijk, want hij was aan ons gericht om ons te bedanken voor onze goede zorgen!'

'Was hij van moeder en vader?' kreunt Marie. 'Ze zijn goed aangekomen in New York en waren op weg naar Orange County.' 'En stond er iets speciaals op voor mij?'

'Je hebt de hartelijke groeten.' Nonkel haalt zijn schouders op. Marie kijkt naar het vuurrode gezicht van tante. Ik moet hier weg, het zijn gemene valseriken, allebei! denkt Marie.

DE VLUCHT

Die avond gaat Marie vroeger dan anders naar bed. Ze pakt haar zondagse jurk en strijkt hem glad met haar handen. Ze streelt het kraagje waaraan moeder zo lang geklost heeft. Ze vindt het de mooiste jurk van de wereld. Ze heeft hem niet meer willen dragen sinds ze in Gent is achtergebleven. Nu moet hij haar geluk brengen: als ze hem nu aantrekt, zal er een stukje van moeder en Suzanne met haar meereizen. Marie laat haar vingers langs de dakpannen achter de beddenbak dwalen tot ze een losse pan vindt. Ze haalt opgelucht adem als ze de zakdoek met de harde munten voelt. Marie knoopt hem los en telt één voor één de vijfenveertig franken. Ze zijn er nog allemaal. Nonkel heeft ze gelukkig nooit gevonden. Het is een fortuin, maar niet genoeg voor een ticket naar Amerika. En als ze wacht tot ze twaalf wordt, kost het dubbel zoveel. Marie wil geen dag meer verliezen en graait haar weinige bezittingen bij elkaar: wat ondergoed, een nachthemd, haar dagelijkse jurk en een paar kousen. Ze propt alles in haar plunjezak en verstopt hem achter de beddenbak.

Marie gaat met haar mooie jurk op de stromatras liggen en trekt het laken op tot onder haar kin. Enkele seconden later stommelen nonkel en tante de trap op. Ze stappen langs haar bed, kijken even naar Marie en kruipen weg achter de kartonnen schutwand. Daar liggen ze nog lang te fluisteren. Het lijkt wel of ze ruzie hebben, want ze sissen als slangen. Nonkel en tante kibbelen wel vaker en

van Marie mogen ze allebei doodvallen of in slaap vallen, want dat laatste zou ook wel handig zijn.

Als Marie een kerktoren twee uur hoort slaan, sluipt ze de krakende trap af onder het luidruchtig gesnurk van nonkel en tante. Even is Marie bang dat ze haar schoenen niet kan vinden. Nonkel zou ze zeker verbrand hebben als hij had geweten van haar plan. Maar ze staan gelukkig netjes onder de kapstok. Ze trekt haar wollen winterjas aan, knoopt er een gebreide omslagdoek overheen en sluit zachtjes de deur. De straatlantaarns zijn gedoofd maar ontelbare sterren fonkelen in de heldere vriesnacht. Haar adem ontsnapt in witte wolkjes uit haar vastberaden mond en ze zet er flink de pas in. Haar hart bonst even hard als dat van een opgejaagde haas. Een zwarte kat schiet voor haar voeten weg, maar ze blijft stevig doorstappen. Ze kent de weg, want ze heeft hem vele malen met moeder gelopen. De wereld ziet er anders uit in de duisternis en als ze twijfelt, moet ze naar de zwarte silhouetten van de kerktorens van Scheldewindeke en Oosterzele zoeken. Met een beetje geluk is ze rond zeven uur op haar bestemming, mijlenver weg van tante en nonkel, mijlenver weg van de rokende fabrieksschoorstenen, maar ook verder weg van Antwerpen en de schepen van de Red Star Line.

Ze hoort woest hondengeblaf achter de gesloten groene poort.
'Wie is daar?' roept een vrouwenstem. 'Koest, Mirza, herken je mij niet meer?' vraagt Marie. De boerin komt naar buiten. 'Wat

een verrassing, ons Marie! Maar jullie waren toch naar Amerika vertrokken? Kom binnen meisje, je bent helemaal verkleumd.' Ze snijdt een dikke boterham voor Marie af en vult een mok met warme melk. Marie vertelt het hele verhaal en de boerin luistert aandachtig. 'We gaan direct naar de burgemeester en daar vertel je die nare geschiedenis opnieuw, Marie. Een kind hoort bij zijn ouders te zijn en we gaan hemel en aarde verzetten om jou daarbij te helpen. Voorlopig blijf je hier logeren, ben je daarmee akkoord?' Marie knikt opgelucht. 'De burgemeester is meestal op de hoogte van wie er binnenkort naar Amerika vertrekt, daar heeft hij een bevolkingsregister voor. We vinden wel een betrouwbaar gezin om jou te begeleiden.' 'Maar ik heb onvoldoende geld voor een ticket!' 'Je vader kan me later terugbetalen, hij is een eerlijke kerel. Laten we meteen vertrekken, voor de politie hier op Het Vossenhof staat om jou te zoeken.' 'Mag Mirza mee? Mijn voeten doen pijn.' Met grote passen stapt de boerin naar het gemeentehuis. Naast haar trekt Mirza de hondenkar met een uitgeputte maar glunderende Marie erin.

EEN BRIEF VAN MARIE

1 februari 1904

Lieve Suzanne, lieve ouders,
Eindelijk heb ik papier en inkt gekregen. Zoals jullie merken, schrijf ik deze brief in ons dorp en niet in Gent. Ik ben een hele tijd ziek geweest maar ben nu genezen. Ik heb bij tante en nonkel veel klompen geschuurd en versierd maar ik mocht geen papier of postzegels kopen. Ze wilden dat ik voor altijd bij hen zou blijven om voor hen te zorgen als ze oud en versleten zijn. Ik weet niet zeker of jullie mij een postkaart of een brief stuurden want die heb ik nooit ontvangen. Ik ben doodsbang geweest dat ik jullie voor altijd kwijt zou raken en daarom ben ik daar weggelopen.
Nu logeer ik op Het Vossenhof en de boerin is heel aardig voor mij. We zijn samen naar Haaltert geweest en een meneer in een deftig pak heeft alle papieren en mijn bootticket in orde gebracht! Er is een gezin uit Aaigem dat met De Vaderland naar New York vertrekt en eveneens verder reist naar Orange County. Het zijn betrouwbare mensen die vader eens aangesproken heeft op een Herzeelse jaarmarkt. Ze zullen de hele reis voor mij zorgen. Er is wel een probleem: ze reizen tweedeklas en ik heb een duur ticket moeten kopen. Maar de boerin zegt dat ik het verdien en dat ik ziek mag worden want ze controleren geen tweedeklas passagiers. Maar ik wil geen gezondheidsproblemen meer! Als alles naar wens verloopt, zal onze boot op 7 maart in New York aanmeren. Dat duurt nog eindeloos lang, want er vertrekt maar één boot per maand. Ik zal hard meewerken in Orange County zodat ik het dure bootticket kan terugbetalen. Het ligt naast mijn bed op de schoorsteenmantel van mijn mooie kamer. Ik help de boerin zoveel ik kan en tel de dagen af. Ik ben niet bang voor de reis of om zeeziek te worden want ik wil maar één ding en dat is zo snel mogelijk bij jullie zijn.
Ik krijg hier zo veel eten dat ik bang ben dat ik straks niet meer in mijn zondagse jurk pas. En jullie weten dat ik die aan wil hebben als ik in Orange County aankom! Ik hoop dat jullie allemaal gezond en gelukkig zijn. Knuffel Kamiel en Theo voor mij. Ik mis jullie allemaal heel erg.

Je zeer genegen,
Marie

Marie verzegelt de brief, trekt haar mooie jurk aan en roept Mirza. Even later zit ze met rode wangen in de hondenkar. 'Hup, naar het postkantoor, Mirza, we gaan naar Amerika!' gilt ze. De hond rent alsof zijn leven op het spel staat.

Over auteur Claire De Lombaert

Alle hoofdfiguren in dit verhaal zijn verzonnen. Alleen de trekhond Mirza heeft echt bestaan. Mijn grootvader Kamiel De Lombaert heeft vele seizoenen in Frankrijk in de steenbakkerijen en in de bietenteelt gewerkt.
Veel mannen in en rond Herzele waren seizoenarbeiders. Hun vrouw en kinderen bleven hier in Vlaanderen achter. Iedereen moest toen meewerken, ook de kinderen. Veel gezinnen leefden in armoede en leefden op aardappelen en brood. Mijn grootmoeder en groottantes verdienden thuis wat extra geld met kantklossen of met het stikken van lingerie op hun naaimachine. Slechts enkele familieleden zijn begin vorige eeuw naar Californië vertrokken.
Claire

Andere boeken van Claire in BiB-BoX:

- De zak van Sandro
- Miel wil een pakje